

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5 vtrum vires apprehensiuæ sensitivæ sint subiectum virtutis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

p.p. q. 81. ar. 7.

li. 1. c. 5. r. 1.

q. 55. ar. 4.

c. 13. in fi.

q. 13. ar. 1.

c. 10. in prin. 10. 5.

D. 206.

ris ut principaliter eligentis, est tamen partium obsequentiū ut executiū, & ad hoc egent uirtute ut ad participabilem in eis electionem proprii actus determinata sint, & hoc est idem ei quod consequitur ei de actibus ut imperatis. Secundo, quia est principium electionis in uoluntate mediate, mediante. I. intentione, ut in litera dicitur. Cū enim qualis unusquisque est, talis finis ei uideatur, ut dicitur 3. Ethico. ex hoc, quod aliquis est talis ex bona dispositione temperantia, uidebitur ei medium in hōi passionibus finis bonus, & sic in illo formatur intentio talis boni. ex intentione aut finis subsequitur medio dicitur su prudentia ex stabilitate sine discurrētis conclusio electionis. & hæc est solutio literæ. Unde & habitus est electius in proprio subiecto electionis participat. & est inclinās ad bonas electiones, dando eorum principium, quod est intentio, finis, que in electione claudit, ut principium in conclusione.

SED CONTRA est, quod fortitudo ponitur esse in irascibili, temperantia autem in concupiscibili, unde Phil. dicit in 3. Ethic. * quod hæc uirtutes sunt irrationabilium partium.

RESPON. Dicendum, quod irascibilis & concupiscibilis dupliciter considerari possunt. Vno modo secundum se, in quantum sunt partes appetitus sensitui, & hoc modo non competit eis, quod sint subiectum uirtutis. Alio modo possunt considerari in quantum participant rationem per hoc, quod naturæ sunt rationi obedire, & sic irascibilis uel concupiscibilis potest esse subiectum uirtutis humane. Sic enim est principium humani actus, in quantum participat ratione, & in his potentijs necesse est ponere uirtutes. Quod enim in irascibili & concupiscibili sint aliquæ uirtutes, patet. Actus enim qui progreditur ab una potentia secundum quod est ab alia mota, non potest esse perfectus, nisi utraque potentia sit bene disposita ad actum, sicut actus artificis non potest esse congruus, nisi et artifex sit bene dispositus ad agendum, & et ipsum instrumentum. In his igitur, circa que operatur irascibilis & concupiscibilis, secundum quod sunt a ratione motæ, necesse est ut aliquis habitus perficiens ad bene agendum sit non solum in ratione, sed etiam in irascibili & concupiscibili. Et quia bona dispositio potentia mouentis motu attenditur secundum conformitatem ad potentiam mouentem: ideo uirtus, quæ est in irascibili, & concupiscibili, nihil aliud est quam quædam habitualis conformitas istarum potentiarum ad rationem.

tus humana. non igitur humane uirtutis potest esse subiectum irascibilis & concupiscibilis quæ sunt partes appetitus sensitui; ut in primo dictum est. *

¶ 2 Præt. Appetitus sensituius est uis ut res organo corporali: sed bonum uirtutis non potest esse in corpore hominis. Dicit enim Apostolus Ro. 7. Scio quod non habitat in carne mea bonum. ergo appetitus sensituius non potest esse subiectum uirtutis.

¶ 3 Præt. Aug. probat in li. de moribus Ecclesiæ, * quod uirtus non est in corpore, sed in anima, eo quod per animam corpus regitur: unde quod aliquis corpore bene utatur, totum refertur ad animam. sicut si mihi auriga obtemperas, equos quibus præest, recte regit, hoc totum mihi debetur: sed sicut anima regit corpus, ita et ratio regit appetitum sensituum. ergo totum rationali parti debetur, quod irascibilis & concupiscibilis recte regantur; sed uirtus est qua recte uiuitur, ut supra dictum est. * uirtus igitur non est in irascibili, & concupiscibili, sed solum in parte rationali.

¶ 4 Præt. Principalis actus uirtutis moralis est electio, ut dicitur in 8. Ethicorum: * sed electio non est actus irascibilis, sed rationis, ut supra dictum est: ergo uirtus moralis non est in irascibili, & concupiscibili, sed in ratione.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod irascibilis & concupiscibilis secundum se consideratæ, prout sunt partes appetitus sensitui, communes sunt nobis & brutis sed secundum quod sunt rationales per participationem, ut obediunt rationi, sic sunt propria hominis: & hoc modo possunt esse subiectum uirtutis humane.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut caro hominis ex se quidem non habet bonum uirtutis, sit tamen instrumentum uirtuosi actus, in quantum mouente ratione membra nostra exhibemus ad seruandam iustitiam; ita et irascibilis & concupiscibilis ex se quidem non habent bonum uirtutis, sed magis infectionem fomitis: in quantum uero conformantur rationi, sic in eis aggeneratur bonum uirtutis moralis.

AD TERTIUM dicendum, quod alia ratione regitur corpus ab anima, & irascibilis & concupiscibilis a ratione. Corpus enim ad nutum obedit anime, aliter que contradictione in his, in quibus natum est ab anima moueri. Unde Philosophus dicit in 1. Polit. * quod anima regit corpus despotico principatu, id est, sicut dominus seruum. & ideo totus motus corporis refertur ad animam, & propter hoc in corpore non est uirtus, sed solum in anima. Sed irascibilis & concupiscibilis non obediunt ad nutum rationi, sed habent proprios motus suos, quibus interdum rationi repugnant. unde in eodem li. Philosophus dicit, * quod regit irascibilem & concupiscibilem principatu politico, quo. s. reguntur liberi, qui habent in aliquibus propriam uoluntatem: & propter hoc etiam oportet in irascibili & concupiscibili esse aliquas uirtutes, quibus bene disponantur ad actum.

AD QUARTUM dicendum, quod in electione duo sunt, scilicet intentio finis, que pertinet ad uirtutem moralem; & acceptio eius quod est ad finem, quod pertinet ad prudentiam, ut dicitur in 6. Ethico. * Quod autem habeat rectam intentionem finis circa passionem anime, hoc contingit ex bona dispositione irascibilis & concupiscibilis; & ideo uirtutes morales circa passionem, sunt in irascibili, sed prudentia est in ratione.

ARTICVLVS V.

Utrum uires apprehensiuæ sensitiuæ, sint subiectum uirtutis.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod in uiribus sensituius apprehensiuis interius possit esse aliqua uirtus. Appetitus enim sensituius potest esse subiectum uirtutis, in quantum obedit rationi: sed uires sensitiuæ apprehensiuæ interius rationi obediunt. ad imperium. n. rationis operatur & imaginatiua, & cogitatiua, & memoratiua. ergo in his uiribus potest esse uirtus.

¶ 2 Præt. Sicut appetitus rationalis, qui est uoluntas, in suo actu potest impediri, uel et adiuuari per appetitum sensituum, ita et intellectus uel ratio potest impediri, uel etiam iuari per uires prædictas. sicut ergo in uiribus sensituius appetitus potest esse uirtus, ita et in apprehensiuis.

¶ 3 Præt. Prædicta est quædam uirtus, cuius panem ponit Tullius memoriam in sua Rhetorica. * ergo

Super quali. quinta. q. 1. art. 1. uirtutum quintam.

1. Nar. 4. e. uisum 4. q. aduerte Nouit. propter ratione, que fit in corpore articulo. li. duo. Primam. q. hæc duo repugnant. quod aliquis habens fit uirtus, & q. subiectum eius sit altera potentia ab illa, que est consummatum operis illius; ad quod perficiendum ponitur illa uirtus. Et repugnantia fundatur per hoc, quod uirtus sic reddit opus suum bonum, q. non committit opus illud uirtus habente suum pericere, malum e. ut littera breuiter dicitur. ex hoc enim factum patet, quod si opus aliquod, ad quod ponitur uirtus, sit consummatum a potentia B, & uirtus illa ponatur in potentia A, q. quare repugnet que uirtus illa habeat.

beat. suū perficere in potentia. A. & actu eius adiuu opus illud male consummatur a potentia. B. oportet. ergo, si virtus illa debet illud opus bonum sic redere, vt non relinquatur quod fiat malus, quod sit in potentia consummatura operis, vt in subiecto. Secundum autem pro minore, qd vires interiores apprehensiuas dupliciter sumuntur. Primo secundum naturam, & sic a natura & non a virtute, nec habent determinatur. Alio modo vt subiecti rationis, & sic ordinantur ad intellectus perfectionem propter quod ipsi habitus qui sunt in his partibus, sunt preparatorii ad intellectus actum, & non sunt perfectissimi eorum ad proprios actus secundum se: & ideo in littera dicitur, quod cognitio veri ad quam ordinatur omnis virtus bonum cognitionis faciens, consummatur intellectu tantum: & propterea in his virtutibus nulla est virtus.

etiam in vi memoratiua pot esse aliqua virtus & eade rone in alijs interioribus apprehensiuis virtutibus. SED CONTRA est, quod omnes virtutes vel sunt intellectuales, vel morales, vt dicitur in 2. Ethic. * morales autem virtutes omnes sunt in parte appetitiua: intellectuales autem in intellectu, vel ratione, sicut patet in 6. Ethic. * nulla ergo virtus est in virtibus sensitiuis apprehensiuis interioribus. RESPON. Dicendum, qd in virtibus sensitiuis apprehensiuis interioribus ponuntur aliqui habitus: qd patet ex hoc qd recipiunt, qd Philosophus dicit in lib. de memoria, * qd i memoratio vni post aliu, operatur consuetudo, quae est quali quaedam natura. nihil a ut est aliud habitus consuetudinalis qd habitudo acquisita per consuetudinem, quae est in modu naturae. Vnde de virtute dicit Tullius in littera Rhet. * qd est habitus in modu naturae roni consentaneus. In homine tñ id qd ex consuetudine acquiritur in memoria, & in alijs virtutibus sensitiuis apprehensiuis, nō est habitus per se, sed ad aliquid annexum habitibus intellectiue partis, vt supra dictum est. * sed tñ si qui sunt habitus in talibus virtutibus, virtutes tñ nō possunt virtus enim est habitus perfectus, quo nō cōtingit nisi bonum operari, vñ oportet, qd virtus sit in illa potentia, qd est consummatura boni operis: cognitio autem veri nō consummatur in virtutibus sensitiuis apprehensiuis, sed hmoi vires sunt quasi preparatoriæ ad cognitionem intellectiuā: & ideo in hmoi virtutibus nō sunt virtutes, quibus cognoscitur verū, sed magis in intellectu, vel rone.

A quis habitus: sed de ipsa rone voluntatis cū sit in ratione sicut Philosophus in 3. de anima, * est qd tendat in id quod est bonum secundum rationem, & ad quod ordinatur omnis virtus: quia vnumquodque naturaliter appetit proprium bonum. virtus enim est habitus per modum naturae consentaneus roni, vt Tullius dicit in sua Rhet. f ergo voluntas non est subiectum virtutis. ¶ 2 Præ. Omnis virtus aut est intellectualis, aut moralis, vt dicitur in 1. & 2. Ethic. * sed virtus intellectualis est sicut in subiecto in intellectu, & rone, non aut in voluntate: virtus autem moralis est sicut in subiecto in irascibili & concupiscibili, quæ sunt irrationales per participationem. ergo nulla virtus est in voluntate sicut in subiecto. ¶ 3 Præ. Omnes actus humani, ad quos virtutes ordinantur, sunt voluntarij. si igitur respectu aliquorum humanorum actuum sit aliqua virtus in voluntate, pari rone respectu oium actuum humanorum erit virtus in voluntate. aut ergo in nulla alia potentia erit aliqua virtus, aut ad eundem actum ordinabuntur duæ virtutes: quod videtur inconueniens. voluntas ergo non potest esse subiectum virtutis. SED CONTRA est, qd maior perfectio requiritur in mouente, qd in moto: sed voluntas mouet irascibile & concupiscibile. multo ergo magis debet esse virtus in voluntate, qd in irascibili & concupiscibili. RESPON. Dicendum, qd cum per habitum perficiatur potentia ad agendum, ibi indiget potentia habitu perficente ad bene agendum, qd quidem habitus est virtus, ubi ad hoc nō sufficit propria ratio potentie, ois aut potentie propria ratio attenditur in ordine ad obiectum. vnde cū, sicut dictum est, obiectum voluntatis sit bonū ronis voluntati proportionatum, quantum ad hoc nō indiget voluntas uirtute perficente: sed si qd bonum immineat homini uolendū, qd excedat proportionem uolentis siue quantum ad totā speciem humanā, sicut bonū diuinū, qd transcendit limites humanæ naturæ, siue quantum ad indiuiduū, sicut bonū pximi, ibi voluntas indiget uirtute. Et ideo hmoi uirtutes, quæ ordinant affectum hois in Deum, uel in proximum, sunt in uoluntate sicut in subiecto, ut charitas, iustitia, & huiusmodi.

proximi: & aliquis nō, scilicet respectu boni proprii, dubium occurrit ex Scoto in tertio sententiarum, distin. 33. contra secundam partem. putat enim quod temperantia & fortitudo in uoluntate sunt, & ibi propriæ virtutes: in concupiscibili autem & irascibili nō sunt propriæ virtutes: sed de hoc quantum ad concupiscibilem & irascibilem spectat, tractauimus. vnde relinquatur quantum ad uoluntatem distingere rationes & conclusiones. ¶ Est igitur dubium circa rationem allatam in littera, ad probandum quod in uoluntate non sit aliqua virtus ad proprium uolentis bonum. Primum, quia falsum videtur, quod uoluntas ex propria ratione sit sufficienter determinata ad bonum rationis proprium uolentis: quia si sic esset, uoluntas ut in pluribus, saltem eligeret tale bonum rationis: & rursus prompte, faciliter, & delectabiliter tale bonum eligeret: & rursus ad tale bonum eligendum recte eode modo determinata esset: hæc sunt falsa, ergo. Sequela probatur: quia determinatio nature excludens habitum, supplet quicquid daret habitus in subiecto apto nato: & tanto melius, quanto habitus imitatur naturam: & non e contrario, falsitas autem consequentis experientia probatur: nā in nobis ipsis hæc experimur. Et ratione confirmatur: quia si voluntas esset ex propria ratione determinata ad tale bonum, non opus esset continentie habitus in uoluntate. Si enim uoluntas ex se magis, aut æque determinata esset ad bonum tale, acsi haberet habitum uirtutis, & habendo habitum uirtutis, puta temperantie, non egeret continentia, ergo inclinata ex propria ratione non egeret continentia: sed per te egeret continentia. ergo voluntas non

operari, vñ oportet, qd virtus sit in illa potentia, qd est consummatura boni operis: cognitio autem veri nō consummatur in virtutibus sensitiuis apprehensiuis, sed hmoi vires sunt quasi preparatoriæ ad cognitionem intellectiuā: & ideo in hmoi virtutibus nō sunt virtutes, quibus cognoscitur verū, sed magis in intellectu, vel rone. AD PRIMUM ergo dicendum, quod appetitus sensitiuus se habet ad uoluntatem quæ est appetitus rationis, sicut motus ab eo. & ideo opus appetitiuæ virtutis consummatur in appetitu sensitiuo: & propter hoc appetitus sensitiuus est subiectum virtutis. virtutes autem sensitiuæ apprehensiuæ magis se habent ut mouentes respectu intellectus, eo qd phatasmata se habent ad animam intellectiuā, sicut colores ad visum, vt dicitur in 3. de anima. * & ideo opus cognitionis in intellectu terminatur: & propter hoc virtutes cognoscitiuæ sunt in ipso intellectu, vel rone. & per hoc patet solutio ad secundū. AD TERTIUM dicendum, quod memoria non ponitur pars prudentiæ, sicut species est pars generis, quasi ipsa memoria sit quedam virtus per se: sed quia vnum eorum quæ requiruntur ad prudentiam, est bonitas memoriæ, vt sic quodammodo se habeat per modum partis integralis.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd cum per habitum perficiatur potentia ad agendum, ibi indiget potentia habitu perficente ad bene agendum, qd quidem habitus est virtus, ubi ad hoc nō sufficit propria ratio potentie, ois aut potentie propria ratio attenditur in ordine ad obiectum. vnde cū, sicut dictum est, obiectum voluntatis sit bonū ronis voluntati proportionatum, quantum ad hoc nō indiget voluntas uirtute perficente: sed si qd bonum immineat homini uolendū, qd excedat proportionem uolentis siue quantum ad totā speciem humanā, sicut bonū diuinū, qd transcendit limites humanæ naturæ, siue quantum ad indiuiduū, sicut bonū pximi, ibi voluntas indiget uirtute. Et ideo hmoi uirtutes, quæ ordinant affectum hois in Deum, uel in proximum, sunt in uoluntate sicut in subiecto, ut charitas, iustitia, & huiusmodi.

ergo voluntas non egeret continentia: sed per te egeret continentia. ergo voluntas non

ARTICVLVS VI.

Utrum voluntas possit esse subiectum virtutis.

AD SEXTVM sic proceditur. Vbi, qd voluntas non sit subiectum aliquius virtutis. Ad id enim quod conuenit potentie ex ipsa ratione potentie, nō requiritur ali-

AD PRIMUM ergo dicendum, qd ratio illa habet locum de uirtute, quæ ordinat ad bonum proprium ipsius uolentis, sicut temperantia

Prima Secundæ S. Thomæ.

Super Questionis 16. Articulus sextus. In articulo sexti eiusdem 16. q. in quo concluditur, qd voluntas non sit subiectum virtutis, sicut respectu boni diuini &

Lib. 5. de anima, text. 42. tom. 2.

Lib. 2. de inuentionibus fol. 4. ante finem lib.

Lib. 1. Ethic. cap. 1. lib. 2. cap. 1. tom. 5.

